

Małgorzata FILIPEK*
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Filologii Słowiańskiej

Оригинални научни рад
Примљен: 15. 12. 2016.
Прихваћен: 10. 02. 2017.

ЛИК ФРАЊЕ АСИШКОГ У ЕСЕЈИМА МИЛОША ЦРЊАНСКОГ И ИВЕ АНДРИЋА**

Есеји чине битан део опуса два великана српске књижевности – И. Андрића и М. Црњанског. Обојица су посветили низ текстова важним личностима националне и светске историје и културе. Једна од ових личности је Св. Фрања Асишки, који је постао јунак дела оба аутора. У раду пажња се обраћа на начин креирања слике ове личности, као и на сличности и разлике у начину њеног перципирања код два аутора.

Кључне речи: Св. Фрања, Андрић, Црњански, чуда, легенда, есеј, историја, уметност.

Дана 3. октобра 2016. славила се 790. годишњица смрти Светог Фрање Асишког (1182–1226), рођеног као Ђовани Франческо Бернадоне, сина трговца из Асизија Пјера Бернадонеа и Францускиње Моне Пике, који је био поглашен свецем само две године након своје смрти.

Св. Фрања као мисионар-сиромах обогатио је хришћанску мистику новим мотивима, као што су јеванђелска вера, стигматизација, љубав према природи и сваком бићу. Проповедање о сиромаштву у феудалном друштву, у доба оштро наглашених класно-економских разлика, наишло је на присталице међу народом и сиромашним слојевима грађанства, те се покрет брзо ширио и почео је да прети привилегованом положају клера. Како би избегао ту претњу, папа Иноћентије III позвао је 1209. Фрању у Рим да од њега тражи гаранцију да ће нови покрет поштовати права Цркве, а затим је потврдио оснивање фрањевачког реда, познатог и као *Orden Fratrum Minorum* (тј. мала или сива браћа). Фрања је радио заједно са Кларом Скифи (1194–1253), са којом је основао женску грану реда – кларисе.¹

* margo115@wp.pl

¹ Овај ред се, ипак, временом поделио на конвентуалце (који су били за ублажавање правила о сиромаштву) и опсерванте (који су задржали захтев за сиромаштвом). У 19. веку од опсерваната су се одвојили капуцини (због још строжег захтева за непоседовањем материјалних добара). Поред њих настали су и терцијари тј. ред чији чланови могу бити и жене и мушкарци, могу поседовати имовину, ступати у брак и уопште живети световним животом.

Ведро и оптимистичка личност Св. Фрање Асишког постаје мотив многих сликарских², музичких³, књижевних⁴ и филмских⁵ дела. Аскетски лик ове истакнуте фигуре духовног и друштвено-историјског живота, заинтересовао је и два великана српске књижевности.

Иво Андрић је аутор „Легенде о Св. Франциску из Асизија”, која је била штампана у *Српском књижевном гласнику* 1. октобра 1926. (књ. 19, бр. 4). Милош Црњански је посветио овој личности есеј „Свети Франческо љубавник”, који је био објављен у *Савременом прегледу* 15. новембра 1926. Оба остварења настала су баш оне године када се навршило 700 година од смрти свеца католичке цркве и „једне од најмаркантнијих појава у духовном животу света” (Андрић 1997: 73). Кад настају ови текстови о Св. Фрањи „Италија, и са њоме цео свет, слави светитеља [...], просјака и сиромашка, што је проповедао не само људима, већ и тицама и рибама, па и курјаку из вароши Губиа” (Црњански 1999: 70). На лик свеца из Асизија надовезује се Црњански такође у одломку књиге путописа *Љубав у Тоскани*⁶ из 1930. посвећеном родном граду светитеља.

Тако је живот Фрање Асишког, као и његове прве редовничке браће, легенда обогатила многим детаљима (као проповед птицама, добијање светих

² Најранију представу дугујемо Брелингиеру Берлингиерију (?–1236) који је око 1250. насликао на дрвету *Фрању који добија стигмате*. Пре 1290. у базилици у Асизију настала је фреска Ченија ди Пепо, званог Чимабуе (1240–1302) *Госпа с анђелима и св. Фрањом*, где је представљен доста реалистички лик свеца. Око 1296–1300. урађен је циклус од 28 фресака Ђота де Бандонеа (око 1266–1337) у Светом Конвенту, око 1317. настала је фреска *Св. Фрања и Св. Антонио* Симонеа Мартинија у асишкој базилици. Лик овог свеца пратио је стваралачки живот Ел Грека који је насликао свеца не само самог већ и у пратњи других сцетаца или фратара. Има 5 различитих Ел Грекових слика под насловом *Свети Фрања који добија свете ране* (из 1567–50, 1570, 1590, 1603 и 1605). У Пољском граду Сједлце налази се једина Ел Грекова слика и то је слика баш са ликом овог свеца *Екстаза светог Фрање* (из 1575–80). Ову личност сликао је и Бартоломе Естебан Муриљо (1617–1682).

³ *Легенду о проповеди Св. Фрање птицама* створио је Франц Лист; оперу *Свети Фрања Асишки* (1975–1983) – Оливиер Месјен. Ораторијум *Свети Фрања из Асизија* (1976) створио је пољски композитор Јулиуш Луђјук, кантату *Florilegium – Песме Св. Фрање* (2008) – Роман Колаковски. У Пољској су настале песме *Танго Франческо (Tango Francesco)* за XVII Сусрет младих Ледница 2000, као и спектакл *Франциско – дозивање из Асизија*, који је био изведен 16. октобра 2013. у Катовицама као успомена на дан избора Карола Војтиле на Пертов престо (16. X 1978) који се у католичкој цркви у Пољској слави као тзв. „папин дан”.

⁴ Најстарији документ о Св. Фрањи Асишком је алегоријска прича *Свети разговор блаженога Фрање с Госпођом Сиромаштином*, у коме се казује како је Госпођа Сиромаштина постала Фрањина невеста. Из XIV века потиче анонимна збирка *Цветићи Св. Фрање*. Она садржи приче о животу и чудима свеца и његових другова. У њој се славе три врлине – сиромаштво, чедност и послушност. Св. Фрања је популаран и у књижевности XX века, нпр. Луис де Вол (1903–1961) *Свети Фрања из Асизија*. *Радостан просјак*; Гилберт Кеит Честертон (1874–1936) *Св. Фрања из Асизија* (1923); Зофија Косак-Шчуцка (1889–1968) прича *Чувар божјих створења* из збирке *Божји лудаци* (1929), *Без оруђа* (1937); Роман Брандштетер (1906–1983) *Други цветићи Св. Фрање*, *Позориште светог Фрање* (1947).

⁵ Светац из Асизија постао је и јунак филмске уметности. Роберто Роселини је 1950. снимio филм *Франциско, божји мађионичар* (1950); Лилиана Кавани је редитељ два филма – *Франциско из Асизија* (1966) и *Франциско* (1989). Најпознатије филмско дело о Св. Фрањи – *Брат Сунце, сестра Месечина* (1972) снимio је Франко Зефирели. Вреди поменути и савременије филмове *Свети Франциско из Асизија* (2002) и *Света Клара и Свети Франциско* (2007), као и цртану серију *Брат огањ* (2009).

⁶ М. Црњански, *Љубав у Тоскани*, у: Црњански 1995.

рана, путовање на Исток међу Сарацене, удомовљење курјака итд.) које помињу српски аутори.

Андрић у „Легенди о Св. Франциску”, а Црњански у „Светом Франческу љубавнику” помињу услове у којима је одрастао млади Ђовани Франческо, његову младост, бонвивански живот, учешће у рату Асизија против Перуђе, духовну метаморфозу, неразумевање од стране породице и средине, стварање заједнице браће, тежак физички рад, контемплације и молитве, стварање писмених правила реда, путовање у Рим папи Иноћентију III; лик Св. Кларе, која је као шеснаестогодишња девојка напустила световни живот и импресионирана личношћу и проповедима Фрање почела је да, налик на њега, живи по Јеванђељу; оснивање женске гране фрањевачког реда; Фрањину љубав према природи, која је „прошла у приче и легенде” (Андрић 1997: 81), путовање у Африку, повратак у Италију, болест и смрт.

Црњански, који у есеју „Свети Франческо љубавник” наводи најважније тачке у животу и раду будућег свеца, своја размишљања о овој личности наставља такође у путопису *Љубав у Тоскани*. У одломку посвећеном Асизију, који зове „градом светог Франческа” (Црњански 1995: 134), Црњански описује околину града у који се долази „пре свега, Франческа ради” (Исто: 143). Описујући град у који улази „кроз капију св. Франческа” (Исто: 134), Црњански помиње места везана за ову личност – нпр. раван на којој Св. Фрања „назива Сунце братом нашим и Месечину сестром”; брег „на ком је [...] огањ назвао братом нашим” (Исто: 135). Ипак, најважније место је манастир „на темељима високих као брдо” (Исто: 138). Грађевина коју Црњански детаљно описује састоји се „из две огромне базилике које су сазидане једна преко друге” (Исто: 139). У базилици Црњански посвећује пажњу фрескама Св. Фрање и Св. Кларе која је на њима „право [...] чудо Асизија, једва видљиво у тами” (Исто: 141). На фресци коју је насликао Чимабуе Св. Фрања има „груб [...], болан став мајмуна, брата човековог” (Исто: 142) и руке „на којима се виде рупе од клина на крсту” (Исто: 142). Незаборавава је Св. Фрања на фресци са Мајком божијом и анђелима, где је насликан „у монашкој ризи, у крпама, са сунчаним кругом око главе, [...] слаб и смешан [...] гурнут [...] на оквир фреске” (Исто: 142). Црњански помиње такође циклус који је „по зидовима горње цркве” (Исто: 143) насликао Ђото. Дела из „толико хваљеног” (Исто) Ђотовог циклуса су, по мишљењу Црњанског, „скромна, припроста, једноставна” (Исто: 147), а српски писац детаљно описује неке од њих – нпр. како Св. Фрања „поклања свој огртач вишњеве боје” (Исто: 146), како „истерује ђаволе из града црвених, белих и зелених кула” (Исто: 148), како „подиже у вис цркву” (Исто). Црњански описује и „Франческово вазнесење” (Исто) и фреску „о проповеди птицама” (Исто: 148), на којој „Сиромашак [...] носи око главе бео светитељски дискос, а на телу монашку мантију, мутних боја” (Исто). Писац запажа и фреску „о спасењу једног јеретика” (Исто) која је по његовом мишљењу „најчуднија од свих” (Исто).

Андрић и Црњански на другачији начин посматрају и описују личност свеца из Асизија. Узрок томе је другачија духовна и верска традиција из које

су израсли и у којој су били васпитивани – католицизам код Андрића и православље у случају Црњанског.

У Андрићевој родној Босни фрањевци су присутни од 1291. године све до наших дана. Они су првобитно дошли са задатком да у окриље католичанства врате босанске хришћане – припаднике Цркве босанске – богумиле и патарене. Фрањевци су се након свог доласка дубоко укоренили на босанском тлу, пре свега у градским насељима. Они су постали незаобилазна духовна снага, имали су утицај и на владарском двору. Године 1340. основали су Босанску викарију, која је на тлу Босне имала више десетака самостана, чиме су постављени организацијски оквири фрањевачког деловања. Падом Босне под турску власт 1463. знатан део католичког становништва се иселио или исламизирао, али су фрањевци ипак настојали да сачувају Босну и за католике. Јамство за то била је у некој мери повеља коју им је дао султан 1463. Спремност за прилагођење новим условима постала је пресудна за каснији опстанак католичанства на просторима Босне и Херцеговине. За време од 400 година османске владавине фрањевци су били готово једини образовани људи у народу (Караматић).

Андрић, у чијем су завичају следбеници Св. Фрање били „део свакодневице“ објавио је низ приповедака („У мусафирхани“, „У зиндану“, „Код казана“, „Исповијед“, „У воденици“, „Чаша“, „Труп“) чији су јунаци босански фрањевци – фра Марко Крнета, фра Петар Јарановић, фра Никола Гранић, то су људи искрено предани својој вери. Писац је показао посебан дух, начин живота и борбу оних фратара са турском влашћу. „Христови сиромаси“ који „босанским путевима ходају боси, у мантијама од грубог сукна, опасани конопом уместо појасом, чувајући веру у сиромаштву и одрицању, прерастају у протагонисте једног од најуспелијих Андрићевих приповедачких циклуса“ (Караматић).

Знајући из свог завичаја деловање реда који је почетком XIII века утемељио Св. Фрања, Андрић је показао свој однос према овој личности коју у свом делу третира као човека „од крви и меса“. Описујући младост будућег свеца, односи се са разумевањем према младалачком понашању свог јунака који је био „дружељубив, богат и весео [...], први на [...] забавама и теревенкама“ (Андрић 1997: 74). Писац истиче Фрањино учешће у борбама „које Асизи води са супарничком Перуђом“ (Исто: 75), Фрањин боравак у затвору, где је „пала у очи [...] ведрина и морална снага с којом је подносио [...] тегобе заробљеничког живота“ (Исто: 75), повратак у родни град, где је наставио пређашњи бонвивански живот, „на пијанкама [...] засењујући [...] племићке синове својом дарежљивошћу и краљевским понашањем“ (Исто: 75).

Андрићев опус садржи трагове личности и дела Фрање Асишког, углавном, у односу писца према сунцу, што је, можда, одјек Фрањине *Песме брату Сунцу* (*Cantico del Fratere Sole*), коју је будући светац, током лечења болести очију, написао у стилу провансалских трубадура, а чији је превод под насловом *Химна Сунцу* укључен у Андрићеву „Легенду о Св. Франциску“.

Трагање за светлошћу је најраније човеково искуство, везано за почетак људске егзистенције, за рођење. Код Андрића све што представља људска трагања за срећом или бољом будућношћу „прожето је сунцем и озарено

светлошћу” (Палавистра 1992: 68). Улога сунца истиче се већ у наслову Андрићеве књиге „На сунчаној страни”, чији јунаци – затвореници – сваког јутра чекају сунце, а њихови снови о сунчевој светлости постају симбол слободе (1963в: 67). „На сунчаној страни” (Андрић 1963а: 34) желе да се нађу заробљеници из хелије број 38 и број 115 (Андрић 1963б: 39), као и јунак приповетке „Сунце”, који кроз прозор затвора посматра само „румени, далеки, [...] одблесак” (Андрић 1963в: 68). Јака потреба поистовећења са светлом добија код Андрића облик метафизичке поруке. Писац каже да би хтео, кад га нестане, да постоји „бар једним делом себе као мало [...] светлости у ваздуху, на предметима или у очима људи” (Андрић 2000: 280).

Милош Црњански, који је одрастао у другој верској традицији него Андрић, односи се према Св. Фрањи на другачији начин, јер му није ова личност толико блиска. И Црњански наводи податке из живота овог свеца, помиње бурно доба младости, кад је био „измучен теревенкама и богатством” (Црњански 1999: 71), али за разлику од Андрића посвећује мање места физичкој димензији Фрањиног живота. Код Црњанског другачији је начин навођења података из Фрањине биографије. Црњански ради то сажето, у кратким реченицама и стилу који подсећа на телеграм. За Црњанског он је „оснивач монашког реда фрањеваца, дозволом папе Иноћентија III, мисионар у Египту и, на путу за Мароко, по Шпанији, ипак не беше црквар. Без обавеза, као скитница” (Исто: 70).

Ословивши свој текст „Свети Франческо љубавник”, М. Црњански одмах објашњава да појам „љубавник” употребљава „не у оном смислу који та реч има код људи, блуднијих од паса и зверова” (Исто: 70), већ у смислу „благодати [...] према свему, што је у исти мах и пролазно и непролазно” (Исто: 70). Боравећи у Фрањиним родном граду, аутор осећа његово присуство углавном посредством уметности, а нарочито фресака на којима је приказан Фрањин лик. У делу „Свети Франческо љубавник” писац посвећује много места Фрањиним чудима – проповедању птицама, удомовљењу курјака. За разлику од Андрића, који описујући ову личност понаша се као да је поред ње, Црњански се, наводећи легенде о Фрањиним животу, двоструко дистанцира од јунака своје приче. Црњански гледа на њега из савремене перспективе и обогаћује своје мишљење о овој личности укључујући у причу о свецу друге особе, своје савременике. У *Љубави у Тоскани* описује реакције Енглескиња које у асишкој базилици читају „легенде о Светом Франческу” (Црњански 1995: 142) из којих сазнају за његов живот и делатност. Ову дистанцу према свецу Црњански истиче још неколико пута. Св. Фрања чини му се „као неки калуђер испосник [...] далеко од хришћанства” (Исто: 143) јер личи на неког „азијског монаха” (Исто: 143). Разгледајући фреске у базилици, писац констатује да Св. Фрања изгледа на њима „као да је будист” (Исто: 143), а Фрањино тумарање га подсећа на „просјачење китајског бонзе” (Исто: 143). У приказивању ове личности М. Црњански остаје веран својем суматраистичком виђењу света у коме спаја различите хронолошке равни. Савременост у којој писац описује свој боравак у Асизију преплиће се у његовим текстовима са средњовековљем, у коме је живео јунак „приче” – Св. Фрања и са добом древног Римског цар-

ства, кад писац помиње прошлост италијанских градова. Текстови Црњанског одликују се слободнијим приступом и субјективним третирањем теме, мањом систематичношћу у излагању.

И. Андрић и М. Црњански, који су у многим есејима приказали животе и дело истакнутих личности, имају нарочит однос према историји. Из Андрићеве биографије зна се да је био „читалац разноврсне историјске литературе, неуморан архивски радник, проницљив аналитичар, практичан политички мислилац и меланхоличан и сетан философ историје” (Палавестра 1992: 206). Познато је и то да је Андрић „по образовању и по вокацији [...] био историчар” (Исто: 206), и да је у једном раздобљу свог живота био дипломата, „тј. творац и извршилац једне политичке и историјске праксе” (Исто: 206). Писац је многа своја дела засновао и изградио на историјским изворима, на документима и на критички провереној грађи од које су се могли склопити не само историјски романи него и научне студије (Исто: 206).

Осим разрађивања историјске грађе Андрић је такође послушкивао „тајне и двосмислене гласове легенди и предања, уверен да је у њима садржана права историја” (Исто: 206) што значи „да је поред [...] научне истине [...] познавао и једну другу, вишу, дубљу и истинитију историју, за коју је требало имати друкчији смисао и [...] посебно чуло” (Исто: 206). Историјска свест, с којом Андрић рачуна „у трагању за [...] истином човековог искуства и за правом историјом” (Исто: 208), не задовољава се само сакупљањем, па ни сређивањем података, већ захтева „једно [...] осетљивије [...] осећање историјског времена, једну готово метафизичку способност читања и препознавања унутрашњих порука и значења и збивањима која могу утицати на човеков положај у историји” (Исто: 208–209).

И за М. Црњанског питања о историји била су изазовна. Историја као предмет интелектуалне пажње увек је привлачила Црњанског, који је са ерудицијом и духовном проницљивошћу расправљао о историји, о националним и међунационалним догађајима и о великим личностима (Аврамовић 1994: 122). У најширем смислу, он разуме историју као знање о личностима и догађајима у времену. По њему, историјски колоплет повезује учеснике давно минулих догађаја са савременицима и њиховим замислима (Исто: 121). Такво мишљење о историји уклапа се у пишчеву суматраистичку визију у којој писац меша хронолошке равни и спаја савременост са прошлошћу. У реконструкцији историјских догађаја Црњански се претежно служи методом дескрипције чињеница (личности и догађаја), мање истражује казуалне односе, а у коришћењу документарне грађе уочавају се извесна одступања и колебања (Исто: 124). Основни критеријум за разграничење великих и малих личности у историји, по мишљењу Црњанског, јесте способност велике личности да оствари своју замисао, при чему се полази од претпоставке да се та личност налази у врху структуре моћи (Исто: 128). Ако се узме у обзир само способност остварења своје мисли, Св. Фрања се може третирати као велика личност.

Текстови оба аутора о овој историјској личности есејистичког су карактера. Есеј као мешавина различитих начина представљања предмета и

појава, који се ослања на сликовитост и живописност поетског арсенала и на рационалну аргументацију филозофске или научне расправе, дозвољава да се у њему, осим неухватљивости форме, види један мултижанр, или чак нека врста наджанровског облика (Раичевић 2005: 10). У антици је есеј подразумевао строгост облика и израза, као и узвишен тон излагања, за време ренесансе постаје необавезна форма у којој доминирају лични ставови и искуства. Током XVII века за предмет есеја често се узимају друштвена и етичка питања, па он, заједно са сродним формама попут максиме, портрета и скице, представља значајно средство за обликовање јавног мњења. У XVIII веку у писању есеја превлађује критика друштва и религије, а отвореност ка полемичком тону и алузијама на савремена дешавања чини га погодним за изражавање нових филозофских идеја (Поповић 2007: 198). Функција есеја је самерљива са уживањем у стваралачкој виртуозности, радости креације, игри духа, као и са ефектима критичког дискурса који уноси „озбиљност”, што се креће од меланхоличног става према свету до научне, филозофске, антрополошке или литерарне расправе (Раичевић 2005: 11–12).

Описујући живот свеца из Асизија, Андрић кога је привукао „Францисков живот саткан из неразмрсивог клупка стварности и легенде, као и његова [...] убеђеност и преданост природи” (Андрић 1997: 224–225), назвао је свој текст легендом. Легенда („оно што треба прочитати”) настаје и шири се захваљујући фолклору, иако се већ у XIII веку у западној латинској баштини помиње као посебна форма писане књижевности (Поповић 2007: 395). Легенда је једноставни облик невеликог обима, прича или усмено предање, који приказује један догађај из живота једног јунака (свеца). Овај облик показује композиционе сличности са новелом или приповетком, али за разлику од њих описује необјашњива збивања и појаве. Иако се претежно везује за фолклор и средњовековну књижевност, легенда исказује своју виталност и у познијим временима, тако да се њене прераде или њене имитације примећују и у остварењима модерне литературе (Исто: 395), а један од примера је „Легенда о Св. Франциску”. Андрић се у њој бави биографијом ове изузетне личности, следи њена животна искушења, које прате чуда и необични догађаји. Андрић, који наводи датуме и историјске детаље из Фрањине биографије, ипак манифестује субјективан однос према јунаку, кога описује са великим симпатијама. Пошто писац обогаћује Фрањину биографију чудним и необичним догађајима (проповед птицама, удомаћење курјака), термин „легенда” којим је насловио текст чини се потпуно оправданим, иако се Андрићево остварење може класификовати и као врста биографског есеја.

Оба писца следе ток живота Фрање Асишког, наводе његово порекло, рођење, подвиге који су праћени необичним догађајима. И Андрић у „Легенди о Св. Франциску из Асизија”, која се може сматрати као биографски есеј, и Црњански имају субјективан однос према јунаку свог дела, а у тексту користе цитате без фуснота – нпр. из *Библије*; Андрић наводи и превод чувене *Химне Сунцу* у којој је Фрања дао „на јединствено прост и узвишен начин пун израз својој дубокој вери и [...] љубави за природом” (Андрић 1997: 83).

Иако су текстови српских писаца о животу и делатности средњовековног свеца из Асизија били плод слављења широм Европе годишњице његове смрти, ипак лектира ових остварења наводи на рефлексију о актуелности у савременом свету идеала Св. Фрање, који је успео да примени истину *Еванђељија* не „као еремити и испосници првих столећа” (Исто: 80), него у условима, „где се не живи по њему” (Исто: 80). Он је такође први у хришћанству успео да уклони „јаз између природе и вере” (Исто: 81), јер је у природи видео „манифестацију божје свемоћи и доброте, и божје воље, коју треба понизно примати” (Исто: 81). Андрић констатује да Фрањино дело „постаје [...] разумљиво и оним који су по свему другом далеко од њега” (Исто: 80).

Да је писац био у праву и да и у данашње време могу бити живи Фрањини идеали доказ је у највишим круговима католичке цркве. Тренутак кад је 2013. године један кардинал из далеке Аргентине Хорхе Берголио, постао главар католичке цркве и примио име Франческо, представља пример скромности и понизности на незадовољство једног дела хијерархије, али на усхићење и на велику радост милиона обичних верника.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић 1994: З. Аврамовић, *Политика и књижевност у делу Милоша Црњанског*, Београд.
- Андрић 1963а: И. Андрић, Искушење у ћелији број 38, у: *Стазе, лица, предели*, Београд: Просвета, 29–38.
- Андрић 1963б: И. Андрић, У ћелији број 115, у: *Стазе, лица, предели*, Београд: Просвета, 39–62.
- Андрић 1963в: И. Андрић, Сунце, у: *Стазе, лица, предели*, Београд: Просвета, 63–72.
- Андрић 1963г: И. Андрић, На сунчаној страни, у: *Стазе, лица, предели*, Београд: Просвета, 73–82.
- Андрић 1997: И. Андрић, Легенда о Св. Франциску из Асизија, у: *Историја и легенда*, Београд.
- Андрић 2000: И. Андрић, *Знакови поред пута*, Сремски Карловци.
- Караматић: М. Karamatić, *Franjevci u Bosni i Hercegovini. Povijesni okvir*. samo.ch/franjevci.html, 10.09.2016.
- Палавестра 1992: П. Палавестра, *Књига о Андрићу*, Београд.
- Поповић 2007: Т. Поповић, *Речник књижевних термина*, Београд.
- Раичевић 2005: Г. Раичевић, *Есеји Милоша Црњанског*, Нови Сад.
- Црњански 1995: М. Црњански, *Љубав у Тоскани*, у: М. Црњански. *Дела Милоша Црњанског VIII. Путписи I*, Београд.
- Црњански 1999: М. Црњански, *Свети Франческо љубавник*, у: М. Црњански, *Дела Милоша Црњанског X. Есеји о чланци I*, Београд.

Малгоржата Филипек

СВЯТОЙ ФРАНЦИСК АССИЗСКИЙ В ЭССЕ ИВО АНДРИЧА
И МИЛОША ЦРНЯНСКОГО

(Резюме)

Личность св. Франциска Ассизского (1182–1226) стала предметом внимания сербских писателей в связи с 700-летием со дня смерти. Произведения Андрича *Легенда о св. Франциске Ассизском* и Црнянского *Святой Франциск любовник* были опубликованы в 1926 году. Црнянский вернулся к этому персонажу в 1930 году в путевой прозе *Любовь в Тоскании*.

Как Андрич, так и Црнянский используют факты из биографии Франциска — бурную молодость, участие в войне, основание францисканской общины, путешествие в Рим, дружбу с Klarой Шиффи и создание ордена кларисс, путешествие в Африку и встречу с султаном, болезнь. Оба писателя приводят также такие необыкновенные события из жизни Франциска, как проповеди, обращенные к птицам, приручение волка или стигматы.

Оба автора из-за воспитания, полученного в разных религиозных традициях (Андрич в католической, Црнянский в православной), по-разному представляют личность святого. Андричу, воспитывавшемуся в Боснии, где с 1291. года действовали францисканские ордена, личность их основателя и патрона была близка, поэтому он показывает св. Франциска сквозь призму его повседневной жизни и труда, как вызывающему симпатию человека «кровь от крови, плоть от плоти». В свою очередь для М. Црнянского св. Франциск — человек, вышедший из чуждой религиозной среды, поэтому писатель сохраняет дистанцию по отношению к нему, что позволяет ему показать святого сквозь призму искусства, главным образом через подробное описание изображающих его цикл фресок в Ассизской базилике.